

תוספת לפרשת ויגש

לרגל יומא דהילולא קדישא של אדמו"ר מרן

הגאון הקדוש רבנו מרדכי יוסף זצלה"ה מאיזביצא

מייסד שושלת הקודש "איזביצא-ראדזין"

בעל מחבר ספר הקדוש "מי השלוח"

יום שבת קודש, ז' טבת

א.

"ויגש" – עניין "בכיה וצעקה"

חסידים מספרים:

רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, רגיל היה על לשונו בשנותיו האחרונות, לומר רמז בראשי התיבות של תיבת "ויגש", וכה היו דבריו: "תיבת וייגש", ראשי התיבות שלה הינן "וויי יודען, געוואלד שרייט" ! (=הוי יהודים, זעקו געוואלד"!)). ובעת אמירת הדברים הללו ברבים, לא יכלו החסידים לירד לסוף דעתו של רבם הקדוש, והדברים נשמעו סתומים ואפופי מסתורין.

כאשר הגיעה שעתו האחרונה של רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע להיפטר מן העולם, ביום ז' טבת תרי"ד, שחל אז ביום שבת קודש "פרשת ויגש", היו מן החסידים שהתבטאו ואמרו: "רק עתה, לדאבון לב, הובררה מעיקרה כוונת קדשו של רבנו הגדול, ברמזו על "זעקה" המתפרצת מן הלב, דווקא בשבוע זה שקורים בו "וייגש"...

(ואגב: אף הנכד הגדול, ממשיך שושלת הקודש ברבות הימים, היינו מרן הגאון הקדוש אדמו"ר רבנו גרשון חנוך בעל "אורחות חיים" זי"ע, אשר נתגדל מנעוריו על ברכי זקנו הגדול בעל "מי השלוח", נסתלק לשמי רום ביום ד' טבת תרנ"א, שחל באותה שנה באור ליום שני "פרשת וייגש", כנוכר בלשון קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר בעל "תפארת יוסף" זי"ע, במכתבו אל הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר מירושלים מתאריך "אור ליום ה' וארא, תרנ"א", שבו נכתב בזה הלשון:

"מכתב כבודו... הגיע לפה זה כשבועיים ימים, אבל אהה! כי לדאבון ליבנו אחר שלושה שבועות שאחזו אראלים ומצוקים בארון הקודש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש אור ליום ב' וייגש העבר, המקום ינחם אותנו ויגדור פרצות עמו ישראל ברחמים..."

אף אז סחו חסידים ישישים, אשר נסעו עוד אל זקנו הקדוש "מי השלוח" וזכרו את ההסתלקות, בעובדה זו, והנה כעת נזכרו שוב באמירת קודש מסעירה זו מעניין "פרשת ויגש"...

*

ובספר "פרי צדיק" על התורה, לתלמידו הגדול והמובהק של רבנו הקדוש מאיזביצא, הלוא הוא הגאון הקדוש הנודע רבנו צדוק הכהן זי"ע מלובלין, הריהו כותב בפרשת ויגש (אות יג) כדלהלן:

"בפרשה זו שמעתי שרבנו הקדוש זצוק"ל אמר רמז בראשי תיבות ויג"ש, על בכייה וצעקה.

"ובוודאי יש לו שורש בפרשה" !

מכאן ואילך, מבאר והולך רבנו הקדוש הכהן זצוק"ל את דברי רבו הקדוש בהרחבה רבה ובהטעמה יתירה כדרכו בקודש, כאשר הוא מקשר את עניין ה"צעקה" אשר אליה רומז רבנו הקדוש זי"ע, לדברי המדרש שבפרשה, על הפסוק דלהלן "ויאמר להם אני יוסף, העוד אבי חי. ולא יכלו אחיו לענות אותו, כי נבהלו מפניו". שעל כך מביא המדרש (רבה, פרשה צג, יא) בזה הלשון:

"רבי אלעזר בן עזריה אומר: אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה! ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם, כשהוכיח את אחיו לא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו – הקדוש ברוך הוא, שהוא דיין ובעל דין, ויושב על כסא דין ודן כל אחד ואחד, על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם יכולין לעמוד מפניו" !

ומסיים רבנו הקדוש "הכהן" זצוק"ל בסוף דבריו, כשהוא כותב בזה הלשון:

"ולכן רמז רבנו הקדוש בשם הפרשה (ויגש) לצעוק ולבכות, כדי שיעשו תשובה בעולם הזה, ולא יבואו ח"ו לידי בושת פנים בעולם הבא"..."

עד כאן תמצית דבריו הקדושים. זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל !!

ב.

בכדי לעמוד ולו במעט מן המעט, על דמות דיוקנו הרוחנית המעניקה חמה בקומתה של רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, אין לפנינו טוב ומתאים לכך מאשר להעתיק מדברות קדשו של נכדו ותלמידו רבנו הגאון הקדוש אדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך זללה"ה בעל "אורחות חיים", בהקדמתו הנפלאה לספר "בית יעקב" על "ספר בראשית" לאביו רבנו הגאון הקדוש מהר"י מאיזביצא זללה"ה.

וזה לשון קדשו של רבנו (שם):

"המורם מתלמידי מורנו רבי שמחה בונם מפרשיסחא זללה"ה, הוא כבוד אדוני אבי זקני הרב החסיד הגאון הקדוש מורנו ורבנו מרדכי יוסף זללה"ה, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

"הוא היה אחד המיוחד שבחדרו, חדר צאן קדשים של רבו, אשר עשה כרבי שמעון בר יוחאי ועלתה בידו. עזב כל ענייני העולם הזה, ומכר ביתו ונחלת אבותיו מחיית פרנסה וכל כלי תשמישו הנשארים לו מאביו הרב הגדול המקובל מוהר"ר יעקב זללה"ה. וכתת רגליו ללמוד תורה, וכלכל עצמו בלחם צר ופת במלח ומים במשורה, ולא מנע עצמו מבית מדרשו של רבו במשך תשע שנים רצופים. רק על שבועות אחדים בשנה נסע לביתו, לפעמים על חג הפסח. ואף כי היה גבר חלש תש הכוח וידוע חולי – מחלת החזה ר"ל, לא הביט כלום לטובת גופו, וסבל צער קור וחום מחוסר בגדי החורף. ואף כי מתולדתו היה ענוג מאד, בן לאביו ורך לפני אמו, גזע משפחתנו המיוחסת עד רש"י ז"ל, ורבי יוחנן הסנדלר, ומזרעא דדוד קא אתינא.

"ושמעתי מפיו הקדוש, שטרם שנסע פעם הראשונה לרבו הקדוש מורנו רבי שמחה בונם זללה"ה, הכין לבבו ונפשו כי יהיה ראוי ומוכן ומוכשר לקבל תורת אמת, ולמד כל ספרי הקבלה אשר היו בבית המדרש שבעירו, עד שהיו כולם שגורים בפיו. והיה מלא תורת ה' במקרא במשנה ובגמרא והלכה ומדרשים וזוהר הקדוש, והייתה משנתו סדורה מאד.

"והרב רבנו שמחה בונם זללה"ה בבואו אליו בפעם ראשונה, אמר לו: "בא ונמדוד עצמינו מי משנינו גדול", ומדד עצמו עמו וסמך ידיו עליו ואמר לו בזה הלשון: "לעת עתה אני גדול ממך, אך אתה עודך צעיר ועול ימים, עוד תוכל לגדול!" ובפירוש לא כיוון על גידול

הקומה, כי **רבנו שמחה בונם זללה"ה** היה ארוך בדורו, הן בקומה והן בתורה, **ואדוני אבי זקני מורי ורבי זללה"ה**, עם שהיה ארוך בתורה, אכן קצר הקומה היה.

"וכן שמעתי מפיו הקדוש וגם סיפר, שאמר עליו שהוא כמי השלוח ההולכים לאט וחופש במעמקים, אשר גלל זה נקרא ספרו הקדוש "מי השלוח".

"והוא החל לגלות טעמי תורה בלשון תורה, ולפרש דברי תורה בסדר מסודר. וזכה להפיץ מעיינותיו הקדושים והטהורים מיוסדים על יסודי האמת והאמונה, ולימד דעת לתלמידיו המקשיבים לקולו, והסיר מהם כל מבוכות, והתיר להם כל הספיקות הצריכים ביאור. וליקט סולת נקייה לבאר דברי חכמינו ז"ל האמורים במעטפות ולבושים המסתירים אורם, וכל דבריו יסדתם בהררי קודש. והרביץ תורה לרבים, עד שלמד והבין ולימד דעת את תלמידיו שיבינו בדברי רבנו רבי שמעון בר יוחאי ובדברי האריז"ל כמו שמבינים פשוטי דברי הלכה.

ואף כי לא נכתבו דבריו בחייו, ולו היו נכתבים בחייו לא ספקו עורות אילי נביות...

ואדוני אבי זקני מורי ורבי זללה"ה, הוא היה המיוחד בחדר רבנו שמחה בונם זללה"ה, ששימש כל צרכו ולא מש מאהלה של תורה. ואחר הסתלקות רבנו שמחה בונם זללה"ה, שלש עשרה שנה סבל צער החבאת מערת עדולם, עד שלא הגיע העת עדיין ללמד תורה לרבים בפרהסיא ונפשו בתוך לבאים שכנה. ולימד תורה בצנעה ואת צנועים חכמה.

"עד עת בוא דבר ה' והגיע הזמן, ורוח ה' החל לפעמו בשנת שש מאות לאלף השישי (=שנת ת"ר), היא העת אשר עליו רמז רבי שמעון בר יוחאי בזוהר הקדוש (וירא קטז): "וכד ייתי אלף שתיתאה דאיהו רזא דואו" וגו' (=כאשר יגיע אלף השישי שהוא סוד הוא"ו), ושם (קיז) "ובשית מאה שנין לשתיתאה יתפתחון תרעי דחכמתא דלעילא ומבועי דחכמתא לתתא" וגו' (=ובשש מאות שנה לאלף השישי, ייפתחו שערי החכמה שלמעלה, ומעיינות החכמה שלמטה), "וכדין יתחזי קשתא בגווי נהורין" (=ואז יתראה הקשת בשלל גוונים, רמז לאורות החכמה)...

"אכן כל ימיו היו ימי צער וטורד, ומעטים היו, רק שלש עשרה שנה, וגם היה חלש מאד, לא ראה טובה, נרדף בלי חשך מכמה עברים.

"נפטר בשם טוב בשנת תרי"ד, בשבעה לחודש טבת, ומנוחתו כבוד בעיר איזביצא".

(עד כאן - מלשון קדשו של כ"ק מרן הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים" זללה"ה, בהקדמה לספר הקדוש "בית יעקב" – על חומש בראשית).

*

וכך כותב על זקנו הקדוש רבנו זללה"ה, נכדו הרה"צ רבי מרדכי יוסף ליינער ז"ל מלובלין (המכונה "רבי מאטיע"), בדברי הקדמתו לספר "מי השלוח" חלק שני, אשר הוציא לאור עולם בלובלין בשנת תרפ"ב:

"נחל נובע מקור חכמה היו שפתותיו, ודרוש דרש רבינו שיעורים תמידים כסדרן בכל יום ויום בלימוד הגמרא על פי דרך האמת, ובשבתות ומועדים מעניינה דיומא, כמה שעות רצופים בכל פעם, כידוע לכל אנשי בריתנו אשר חסו בצל כנפי אדוני אבי זקני זללה"ה"...

"והנה, אף שתלמידיו היו לאלפים, דורשי ה' ומבקשי תורתו, ובתוכם גם גאונים וצדיקים אשר הרביצו תורה לרבים אחרי פטירת אאזמו"ר זללה"ה, אף על פי כן לא היה גם אחד ביניהם אשר העלה על הכתב תורת רבו. כי כל העדה עדת תלמידיו היו כולם קדושים, וחבבו דבריו עד לאחת כמו הדגים שבים, בעת הגשם פותחים פיהם כמו שלא טעמו טעם מים מעולם. ואחרי שמעם תורת רבם, העמיקו בדבריו כל אחד לפי השגתו וגו' לשמור ולעשות ולקיים עד השיעור השני, ולא היה להם פנאי וצורך, וגם לא לכבוד היה להם להגשים ולצמצם את אשר קיבלו מפה לאוזן בכתב, וקיימו "כתבם על לוח לבך". ומתוך שחסידיהם היו, תורתו משתמרת".

עד כאן לשונו לענייננו.

פניני עובדות מתולדות רבנו הקדוש

בעל "מי השלוח" מאיזביצא זי"ע

כותב הרה"ח ר' יהודה לייב לוויץ ז"ל בספר "האדמו"רים מאיזביצא" (עמ' 40):

"סיפר האדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל, אחרי סעודת פורים, עת פרש לחדרו כולו התלהבות ושמחה:

– פעם לווייתי את מורי הקדוש רבנו מאיזביצה בדרכו. זמן מה צעד בשתיקה, ולפתע פתח ואמר:

“הייתי פעם בפשיסחה, בחדרו של הרבי ר’ בונם, עת ניגש להבדלה של מוצאי שבת. קם הרבי ר’ בונם, אחז את הכוס בידו, פתח ואמר:

“מביט אני לעברן של הדורות אשר יבואו קודם ביאת המשיח, עת יתרגלו יהודים למותרות ולהוצאות גדולות, ושוב לא תספיק להם הפרנסה הרגילה. ייאלצו לחפש פרנסות צדדיות, ירוצו יומם ולילה אחרי טרף להחיות נפשם, ישקעו כל חייהם בים עמל ויגע. תסמרנה שערות ראשי, וציפורני דוקרות את בשר ידי, עת אני מתאר לעצמי לאן יגיעו אז היהודים”.

והמשיך רבינו הקדוש מאיזביצה, ואמר:

–ימים קשים יבואו, חסידים לא יצליחו לפרנס את נשמתם בחסידות בלבד, ייאלצו להוסיף סממנים וסגולות... אלה שיתאזרו באמונה-יזכו לגאולה, ככתוב: “ובני ישראל יוצאים ביד רמה”.

ופסק האדמו"ר רבי צדוק את סיפורו, ולא יסף לדבר עוד.

*

ה“אורחות חיים”, נכדו של רבינו, בעודו ילד, הלך פעם לרחוץ בנהר העובר באיזביצה. הלך להתרחץ בנהר גם הגאון רבי דוד הלוי הורוויץ אב"ד לומאז, מגדולי העדה ומי שהיה מיוחס כבן אחרי בן עד לחוזה הקדוש מלובלין.

עילוי וחרוף היה הנכד הצעיר, מלא שובבות, בעט הילד בהגאון ר' דוד הישיש, כדי למהרו בהליכתו.

אמר לו רבי דוד:

– “דרך ארץ”!

שאלו הילד:

– “למה”?

השיבו הרב:

– “אני נכדו של החוזה מלובלין!

לא הרפה הילד:

– “ואני נכדו של הרבי אשר כאן”..

החזירו רבי דוד:

–"אבל אני נכדו של "החווזה"!

כשחזרו מהנהר, נכנס הילד לסבו הרבי, וסח לו כל המאורע. נחרד הרבי ואמר:
–חס ושלום, מה הדמיון? אינני מגיע לקרסוליו של החווזה מלובלין! אבל, אני חי,
ותקוותי להגיע למדרגות של רבי שמעון בר יוחאי...

*

סיפר הרב גאון הצדיק רבי יצחק הוברמן זצ"ל מרעננה, בספרו "בן לאשרי – ברכה
משולשת":

"את הסיפור דלהלן – שמעתי מרב אחד ידיד נפשי בפולין, שביקר פעם בחצר קדשו
של הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין.

והנה, בעת כניסתו לחדר קדשו של הרבי, נכנסו בדיוק שני אברכים שמעולם לא היו
אצל "הכהן" (=כך היה מכונה הגאון הקדוש רבי צדוק בפי החסידים בפולין), ובאו
לקבל "שלום" אצלו כנהוג.

והנה מתעכב "הכהן" אצל אחד מהם, ופותח בשאלה:

"היודע אתה ללמוד?"

"הן", השיב האברך הנשאל.

לאחר יציאתם מן החדר, העזו ה"משמש בקודש" ופנה לשאול את הרבי:

"–מה יום מיומיים, כי ישאל הרבי שאלה כזאת את הבא אצלו, שלא כהרגלו?
ובפרט אברך חדש, שזה לו הפעם הראשונה והיחידה שביקר אצל הרבי?"

פונה הרבי "הכהן" אל משמשו, ומשבר את אוזניו לאמור:

"–רוצה אתה לדעת למה שאלתי את האברך הנכנס, האם יודע הוא ללמוד? אז קרב
הנה, ואספר לך: או אז תבין בעצמך, כי כוונה מיוחדת הייתה לי בעניין. ו"מעשה
שהיה-כך היה" – מתחיל הרבי בסיפורו:

"–איש אחד, חסיד איזביצה בעבר, אשר דרכו נפרדה מרבו והחל לנסוע לרבי אחר,
החזיק לפרנסתו משק עם שוורים, אותם מוכר היה אחר כך לפריצים, מפרנסתו זו,
מתפרנס היה בריווח במשך שנים.

"והנה איתרע מזלו, ומגפת דבר החלה לעשות שמות בעדרי השוורים שלו, שמתו
בזה אחר זה, וסבל מכך הפסדים כספיים כבדים. והמגפה לא זו בלבד שאינה נעצרת,

אלא מתגברת והולכת מיום ליום, עד כי סכנה של ממש נשקפת לרכושו ולמקור פרנסתו.

מה עושה חסיד, כשהוא נקלע לצרה? נוסע לרבו, כמובן. וכך אמנם עשה החסיד דנן. נסע לרבו, הזכיר לפני הרבי את צרת מגפת הבהמות המכלה את ממונו, וביקש את ברכת הרבי.

לאכזבתו הרבה, לא השיב לו הרבי מאומה, ופטרו לשלום. בפחי נפש חזר החסיד לביתו.

אבל המגפה המוזרה, שאיש אינו מבין פשרה, מוסיפה להכות בבקר כבימים ימימה. עוד מעט, ועלול הוא לצאת נקי מנכסיו, חלילה. ולא עוד, אלא גם ממוון אחרים בידו, נדוניות של אברכים היושבים באוהלה של תורה, ומפקידים בידיו האמונות את כספי נדונייתם בכדי להתחלק ברווחים; והנה עתה, עלול כל זה לרדת לטמיון! ולא זו בלבד, אלא אף עוון ביטול תורתם, יהיה כרוך על צווארו מה עושים??

אין ברירה, אז נוסעים שוב לרבי. חוזר הוא בשנית לרבי, בוכה לפניו במר נפשו על המשבר הכרוך בעקבותיו, ומתחנן בדמעות שלישי כי יושיענו הרבי בתפלתו וברכתו.

והנה לתימהונו הרב, משיב לו הרבי כך:

"וכי מה יכול אני לעשות? עצה אחת יש לי עבורך: סע לרברך הקודם, הרבי מאיזביצא, רק הוא יוכל להושיעך!"

למשמע "עצתו" של הרבי, צללו אוזניו של החסיד: "מה?! הוא ייסע כעת בחזרה לאיזביצה, לאחר שכבר זמן רב לא דרכה כף רגלו על מפתנה של איזביצה? והרי לא לחינם פסק מנסיעותיו לאיזביצה, אלא משום שלא מצא את מקומו שם, ולא הסכין להנהגתה ושיטתה של איזביצה, עד כי הרגיש בנפשו דרישת אמת לדרך אחרת ולרבי אחר. כיצד מסוגל הוא אפוא לשוב על עקבותיו, ובפרט כי דעתו מאז על איזביצה לא השתנתה כלל, ונשארה בעינה?!"

התחבט אפוא החסיד קשות בנפשו, ושקל את הדברים לכאן ולכאן. מצד אחד – הפסדים כספיים כבדים, שסופם לא נראה באופק; מאידך – כחסיד אמת, שדרכו בחסידות ודבקותו ברבו הנוכחי היא מן הדברים שבנפשו, כיצד אפוא יוכל לשוב על עקבותיו ולשוב למקום שנפשו אינו נמצאת שם? אבל מצד שלישי, הרי אם חלילה יבוא לידי פשיטת רגל, אזי הינו הופך להיות גורם ישיר להמיט חרפת רעב על משפחות לומדי תורה, וגם – "חילול השם" שיבוא בעקבות כך – מה יהא עליו??..

שיקול זה האחרון הכריע אצלו את הכף, ובלית ברירה הבליג על הכול ונסע לאיזביצא.

והנה, בהיכנסו לחדר הרבי מאיזביצה, וסח בקודש את דאגתו מן המצב בעניינינו, פונה אליו הרבי בשאלה:

–"האם בכוונתך לחדש את נסיעותיך לכאן, כבימי קדם?"

–"לא", השיב החסיד בגילוי לב. "מה אעשה, ודרכי הרבי מאז לא נשאו חן בעיניי".

–"ומה תאמר, באם תבוא לך ישועה על ידי?" – מקשה הרבי.

–"אז אומר, כי אלה מעשי כשפים"...!, השיב החסיד בכנות מדהימה בפשטותה...

עמד הרבי הקדוש מאיזביצה על הכנות העמוקה שבדבריו, ונתפעל מאד מ"מידת האמת" שבערה בקרב אותו חסיד: הנה, למרות כי גורלו הכלכלי בעצם עומד כעת על כף המאזניים, ובשל כך אף נאלץ להגיע במיוחד הנה לבית הרבי; מכל מקום – שקר בנפשו, את זאת לא יעשה! נוכח אפוא הרבי לראות, כי כל דבריו של אותו חסיד – באמת ובתמים נאמרו ולא לקנטר חלילה, ומעשיו הינם לשם שמים.

"העתיר עליו אפוא הרבי הקדוש מאיזביצה מברכות קדשו, והבטיחו נאמנה כי בהמותיו יתקיימו מעתה, וכי עוד יתרבו כהנה וכהנה, והונו ירבה ויגדל. בנוסף לכך בירכו הרבי, כי יושע בעזרת השם גם בבן זכר (עד הנה רק בנות היו לו), אשר יגדל וייעשה תלמיד חכם מופלג!...

סיים הרב הקדוש "הכהן" מלובלין את סיפור הדברים שאירע אצל רבו הקדוש מאיזביצה, כשהוא מפטיר לעבר משמשו בקודש:

–"ראה נא, יקירי: אנוכי בעצמי נוכחתי בחדרו של מורי הקדוש "בשעת מעשה", ושמעתי במו אוזניי את הבטחת קדשו החגיגית של הרבי. ובכן, דע לך: אברך זה, אותו ראית קודם ושנכנס לכאן, הינו לא אחר מאשר בנו של אותו חסיד שעמו אירע סיפור המעשה אצל מורי ורבי הקדוש זי"ע, ואשר עליו כיוון בהבטיחו לאביו נאמנה, כי יזכה לבן תלמיד חכם... ובכן, עז רצוני היה אפוא, בהזדמנות זו ובשעת הכושר שבאה לידי כשאותו האברך בא לפניי כאן – להיווכח במו עיניי בקיום ברכת קדשו של מורי ורבי הקדוש, אשר בנוגע לקיום ברכות פי קדשו עד לאחת, אין אצלי אפילו ספק קל שבקלים!..

"ובכן: התבין כבר אפוא, מדוע שאלתיו לאותו אברך, האם הינו יודע היטב ללמוד?!...!", סיים "הכהן" את דבריו, ופנה לחדר תלמודו...

*

כידוע ומפורסם ברחבי העולם החסידי והתורני, היה הגאון הקדוש הנודע, רבי צדוק הכהן מלובלין מחבר ספר "פרי צדיק" ועוד ספרים רבים ועמוקים, תלמיד מובהק של מרן רבינו הגאון הקדוש "מי השלוח" מאיזביצא.

דבקותו של תלמיד גאון וקדוש זה, ברבו הקדוש, הייתה מן המפורסמות, ובמידה שאינה ניתנת לתיאור. כל מלה של רבו הקדוש, הייתה בשבילו "קודש קדשים". עד אחרית ימיו, לא פסק מלהזכיר מדברי קדשו בתורה ובחסידות, בנגלה ובנסתר, ופעם אחת אף מביאו בספרו הקדוש בלשון כזו: "וקבלתי ממי שנגלה לו מסוד ה' ליראיו!" (פרי צדיק, בקונטרס "קדושת שבת" הנספח לספר "פרי צדיק על בראשית").

רבי צדוק הכהן, מאז ומעולם נוהג היה לשאת ולתת בדברי תורה עם גאוני הדור, בהיותו בעצמו גאון בתורה ופלפולן חריף. גם בשנות הסתופפו בצל הקודש של מרן רבנו "מי השלוח" באיזביצה, נוהג היה מפעם לפעם להתפלפל בתורה עם רבה הנודע של לובלין עיר מגוריו, הלא הוא הגאון המפורסם רבי דוב בעריש אשכנזי זצ"ל, מחבר הספר הנודע שאלות ותשובות "נודע בשערים", שהיה מגאוני דורו המפורסמים.

הגאון רבי בעריש אשכנזי, שהיה רב "מתנגד", מעולם לא הצליח מצדו להבין ולתפוס, מדוע זה האברך הגאוני רבי צדוק הכהן, מכניע עצמו בדחילו ורחימו שכזה כלפי הרבי מאיזביצה.

פעם אחת, מספרים חסידים, לא התאפק הגאון, ופנה ישירות לרבי צדוק הכהן ב"שאלה":

– "למה לו למר לכתת רגליו לאיזביצה, ולהיכנע לרבי משם, האם אינכם "עולים עליו" בתורה?!"

– "וזאת, מניין לו למר? – מגיב רבי צדוק אף הוא בשאלה.

– "שואלים הנכם אותי, מדיכן לי? – השיב הגאון – אומר לכם רק זאת: כשבקרתם אצלי פעם, בנוכחותו של רבכם, ושאלה הלכתית ותורנית עלתה על השולחן, אזי אתם פלפלתם בחכמה, ואילו הרבי מאיזביצה כמעט ושתק לגמרי ולא השמיע דבר!"

החזירו "הכהן":

– "שנינו לא פעם בגמרא בזה הלשון: "אביי ורבא דאמרי תרווייהו" (=אביי ורבא מסכימים שניהם), ומפיהם נמסר אך מילים ספורות, שורה אחת. והנה, על שורה אחת זו של אביי ורבא, בא הגאון המפורסם רבי יהונתן אייבשיץ, וכתב על זה ששה דפים גדולים של חידושים מפליאים. נו, היבוא מר ויגיד בעקבות כך, כי הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ידע ללמוד טוב יותר מן אביי ורבא, אך ורק משום שהם השמיעו את דבריהם במילים ספורות ואילו הגאון רבי יהונתן כתב בעניין ששה דפים מלאים בפלפול...?!"

כיוון שנוכח הגאון רבי בעריש אשכנזי כך, נענה באנחה ואמר לו לרבי צדוק:

"אם הרבי מאיזביצה דומה בעיני מר כאביי ורבא – אז מי אני ומה אני שאוכל להתווכח עמו"...!

בהקשר לאותה נקודה, סיפר בהזדמנות כ"ק מרן אדמו"ר מהרא"י זללה"ה:

פעם ישב הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן באסיפת רבנים, ובמהלכה ציטט "הכהן" מאמר בשם הגמרא, נענה אחד הרבנים ואמר, שאין גמרא שכזו. הביאו גמרא, חיפשו ולא הצליחו למצוא את הגמרא האמורה.

קם "הכהן" על רגליו, נענה ואמר:

–"אכן, אינני יודע כעת לומר היכן נמצאת גמרא זו. אך דעו נא רבותי: מאמר זה, שמעתי מפיו של מורי ורבי הקדוש, רבנו מאיזביצה זכותו יגן עלינו; ויכול אני לקבוע בוודאות, כי אילו היה מורי הקדוש חי בזמן התנאים, אזי היה תנא, ואם היה חי בזמן האמוראים, היה אמורא. לכך אפשר בהחלט לצטט מימרה זו בתור "גמרא!".

*

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מהרא"י זללה"ה, באחת משיחות קדשו:

אצל רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, סדר הישיבה בזמן עריכת ה"שולחן הטהור" נקבע כך: במקום הראשון, בסמיכות לרבנו הקדוש-ישב בנו וממלא מקומו, ה"בית יעקב"; לאחריו, במקום השני-ישב תלמידו הרב הקדוש רבי לייבלי איגר מלובלין בעל "תורת אמת"; ואילו במקום השלישי-ישב תלמידו הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן.

פעם אחת – מספרים אצל חסידים – אירע, ונתאחר הרב ר' לייבלי איגר מלהגיע לשולחן הטהור, ובמקומו השני נתיישב הרב ר' צדוק הכהן. כשהגיע רבי לייבלי ל"שולחן", וראה שבמקומו יושב כבר רבי צדוק, אזי לא רצה לגרום לו לקום ממקומו, ונתיישב אפוא מיד לאחריו במקום השלישי, במקומו הקבוע של רבי צדוק הכהן.

כיוון שהבחין בכך רבנו ה"מי השלוח", לא הייתה דעתו נוחה מכך ופנה לתלמידו רבי צדוק ואמר לו בהאי לישנא:

"אין הסדר כך! הסדר הנכון הוא: קודם-רבי לייבלי, ורק אחר כך-רבי צדוק!" – ואז כמובן, החליפו התלמידים הקדושים ביניהם בחזרה למקומם הקבוע.

כעבור עשרות בשנים ממעשה זה, לאחר הסתלקותו לגנוי מרומים של הרב הקדוש רבי לייבלי איגר זי"ע, בשנת תרמ"ח, כשמילא אחריו בקודש (אצל חלק ניכר מן החסידים) הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין, אמרו אז חסידים הראשונים, שזכרו את מעשה המאורע אצל הרבי מאיזביצה:

"כבר אז, ראה רבנו הקדוש מאיזביצה באספקלריא המאירה שלו, כי סדר הנהגתם בקודש של תלמידי הקדושים יהיה לפי הסדר הזה: תחילה – הרבי ר' לייבלי איגר מלובלין, ורק לאחר מכן – הרבי ר' צדוק, "הכהן מלובלין"!! ...

*

שח פעם כ"ק מרן אדמו"ר מהרא"י זללה"ה, באחת משיחות קדשו:

"אצל רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" מאיזביצה אירע פעם, שבעת שיחת קדשו באמירת ה"תורה" אצל שולחנו הטהור, היה קהל חסידים רב מהרגיל ושרר שם דוחק גדול, מהחסידים שנדחקו בכל כוחם ויכולתם על מנת לקלוט היטב את ה"תורה" של הרבי אשר נאמר בקול נמוך, כ"מי השלוח ההולכים לאט" (כביטוי של הרב הקדוש הרבי ר' בונם מפשיסחא בנוגע לרבינו, עוד משנות צעירותו).

נענה הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן, אשר ישב בסמיכות מקום בין הראשונים אצל רבינו הקדוש, וגער בחסידים:

"מה לכם, אברכים, שכה נדחקים אתם? והלוא הרבי מדבר בקול" ! (=ביידיש, כך זה נשמע: "יונגעלאט, פארוואס שטיפט עטץ זיך אזוי? די רבי רעדט דאך הויך!").

הדבר עורר תמיהה אצל החסידים: הלוא דרכו בקודש של הרבי הייתה לשאת דברו "בשקט" דווקא, ולא "בקול"?! משנשאל על כך רבי צדוק לאחר ה"טיש", השיב בחכמתו:

"– רואה אני כי כלל לא ירדתם לכוונתי! שאלתי הייתה: מה לכם כי נדחקים אתם כל כך לשמוע את דברי הרבי: הלוא הרבי מדבר "גבוה", במושגים רמים הנשגבים מבינתכם, כך שבין כה וכה אין לכם כל השגה בדברי קדשו!... (=ביידיש, המלים "רעדט הויך" הינן בעלות משמעות כפולה: מדבר "בקול רם"; וכן, "מדבר גבוה"...)

*

חסידים מספרים:

כשהגיע רבנו הקדוש אדמו"ר בעל "תפארת יוסף" זצ"ל לעיר לובלין על מנת להשתתף בהלווייתו של הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין (נפטר יג אלול תר"ס), פגש באחד מישישי החסידים, מתלמידי של רבנו הקדוש אדמו"ר הזקן מאיזביצה בעל "מי השלוח", אשר דבק לאחר פטירתו בהרב הקדוש רבי לייבלי איגר מלובלין בעל "תורת אמת" (תלמידו הגדול של רבנו הקדוש מאיזביצה זי"ע), ואחר כך משנפטר בעל "תורת אמת", דבק באדמו"ר הקדוש הכהן זצ"ל מלובלין.

אמרו, כי אותו חסיד ישיש, בשעתו היה עוד בקוצק, ולאחר מכן, כאשר פירש רבנו "מי השלוח" מקוצק וייסד את חצר קדשו באיזביצה, הצטרף אף הוא עם רבו

לאיזביצא והיה לחסיד בלב ונפש אצל רבו הקדוש, והרווה את נפשו במעיינות תורתו.

פנה אליו רבנו אדמו"ר בעל "תפארת יוסף", וביקש מעמו כי ישמיע באוזניו דבר מה מזקנו רבנו בקדוש בעל "מי השלוח" זצ"ל.

נענה החסיד הישיש, וכה סיפר:

"מהרבי הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, יודע לבטח הרבי שליט"א הרבה יותר טוב ממני. אולם, אספר לכם דבר מה, מן התקופה הראשונה להנהגת קדשו של הרבי באיזביצא.

"היינו אז דבוקים מאד בלב ונפש ממש אל רבנו הקדוש מאיזביצא. שהינו אז, כמנהגם של החסידים הראשונים בימים הקדומים ההם, בבית מדרשו של הרבי למשך חודשים ארוכים, מבלי לחזור הביתה. פשוט, שכחנו מהבית! בימים – עמלנו "על התורה ועל העבודה", ואלו בלילה – הרי עד שהתפללנו תפילת ערבית ונחנו קמעה, אזי חזרנו תיכף לבית המדרש, על מנת להקשיב ולשמוע בשקיקה מן המעיינות הנובעים דברי אלוקים חיים מפי רבנו הקדוש זי"ע, בשיעורים המפורסמים שהיה משמיע הרבי בקדשו משעת חצות לילה ואילך, על סדר מסכתות הש"ס, בפנימיות ובחסידות, באריכות יתירה ובעמקות ובמתיקות רבתי, דבר יום ביומו. אחרי השיעור, פרשנו לרוב ב"חברותא" על מנת לחזור ולהבין את דברי השיעור אשר הנחילנו רבנו הקדוש בחכמתו ובהעמקתו הנודעת, וכך דיברנו בתורה ובחסידות עד כי עלה עמוד השחר.

"והנה, היה שם בינינו חסיד זקן מאד מן העיר "טומשוב" (עיר הולדתו ומוצאו של רבנו הקדוש), אשר הכיר את הרבי מנעוריו ונסע עמו הרבה פעמים מטומשוב לפשיסחה, אל הרבי הקדוש רבי בונים מפשיסחה זי"ע.

"סיפר לנו אפוא החסיד הזקן הנ"ל:

"פעם, בעת שנסע עם רבנו הקדוש לפשיסחה, פגשו באכסניה בדרך חסיד ישיש שסיפר לנו מן החסידים הראשונים שהתבטאו ואמרו כך:

–"רבי הזוכר את החסידים, עדיין אין זה אומר הרבה. העיקר, כי החסיד יזכור את הרבי!"

–"רבי המקפיד על חסיד, עדיין אין זה אסון. שהרי עלול הוא להיטיב את דרכו. אולם חסיד המקפיד על רבו, מסכן הינו, שכן עלול הוא לאבד בכך את שני העולמות גם יחד!"

14 "כשיצאנו יחד הרבי בעל "מי השלוח" זי"ע – המשיך החסיד לספר – מעיר ווענגרוב לאיזביצא, כאשר אז קבע הרבי את מושבו בעיר איזביצא, אזי נדחקתי קרוב אל הרבי, אשר פנה אלי באותה שעה ושאל:

"האם זוכר אתה את שאמר אז באוזננו אותו חסיד זקן? צריכים לזכור זאת!"...

*

הגאון רבי מנחם מענדיל, רבה של העיירה "גראבוביץ" (במחוז לובלין), נמנה על גדולי התורה בדורו. מקובל וצדיק אמת, שחי בפרישות יתירה, משכמו ומעלה גבוה מרבים מבני דורו. בצעירותו, מתנגד חריף לחסידות ולחסידים היה, תלמיד לגאון המפורסם בדורו רבי יוסף הוכגלרנטר אב"ד זאמושטש, בעל "משנת חכמים" על הרמב"ם, ולגאון הגדול רבי עזריאל הלוי איש הורוויץ אב"ד לובלין, המפורסם בדורו בכינויו "ראש הברזל".

במרוצת השנים נוכח לדעת כי אין החסידות סוטה מדרך התורה חלילה, אלא אדרבה מהווה סולם העולה בית א-ל למבקשי ה' החפצים בקרבת ה', קם והצטרף אף הוא לעדת חסידי "קוצק", נעשה לאחד מגדולי החסידות, דבק בכל ליבו ונפשו בהרב הקדוש רבי מענדיל זצ"ל מקוצק.

בעת שאירעה ה"פרישה" מקוצק, כאשר הרבי הקדוש בעל "מי השלוח" עזב את קוצק ופתח את חצר קדשו באיזביצא, היה רבי מנחם מענדיל מגרוביץ דן בנפשו לחובה את מעשה הפרישה, כאב את המצב ונשא את כאבו העמוק בקרב ליבו.

חלפה שנה. הסערה שקמה, שככה. ואלו הגאון רבי מענדיל מצדו, נכח להרגיש כי קשרי הידידות שקישרו בשעתו בקוצק בינו לבין הרבי באיזביצא טרם שכבו ועדיין תוססים הם בליבו פנימה למרות הכול. גמר אומר לסור בדרכו לקוצק לעיר איזביצא, ולפרוק שם בפני הרבי את ליבו המר והכואב על כל העניין, למרות התנגדותו ודעתו השוללת.

הכניסוהו אל הרבי, ושם אכן השמיע דבריו הקשים כגידיים, הפולחים כליות ולב, ולא סיים דבריו, עד אשר פרץ בבכי שובר לבבות.

נרגע הגאון רבי מענדיל, לאחר שפרק את כל אשר על ליבו, אלא שאז לפתע נעמד לעיניו הרבי הקדוש במלוא קומתו, וכך השמיע באוזניו דברים כדורבנות:

– "יבואו כל אותם הייסורים המרים המלווים אותי מאז עומדי על דעתי, ויעידו אם נהניתי כאצבע קלה מכל פרשה זו! יבוא בוחן תעלומות ולב, ויעיד אם התכוונתי לעצמי אף בניד של משהו! יעידו שמים וארץ, אם לא עקרתי תחילה כל נגיעה קלה מליבי! וסיים הרבי: "לא על דעת עצמי עשיתי, לא לכבודי ולא לכבוד בית אבי אנוכי נעמדתי כאן!"

אמרו, אותו רב בישראל, חזר מאיזביצא מזועזע עד עמקי נשמתו מכל אשר שמע בקודש פנימה. אמנם לא נעשה מכך חסיד איזביצא, נשאר על מקומו בקוצק, אולם כאשר שמע אי מי מדבר על הפרשה, היה משסה אותו בדבריו באומרו:

"הרבי הקדוש מאיזביצא, ברי כי לשם שמים בלבד הוא מכוון. אמנם איני יורד לסוף דעת קדשו בעניין זה, אולם מי אני ומה אנוכי כי אשמיע דעות בנידון!..."

(האדמו"רים מאיזביצה, להרה"ח רי"ל לוי"ן ז"ל)

*

כתב בספר "זיכרון לראשונים" מאת הגה"צ רבי ירוחם ליינער זצ"ל:

זקני רבנו הקדוש "מי השלוח" זי"ע, דרכו והנהגתו בקודש הייתה שלא להניח עצמו בעת שנתו בכל גופו על המיטה, אלא רק הניח עצמו לרוחב המיטה, ואת רגליו הקדושות השעין על הארץ, וכך גם שעות שנתו המעטות.

פעם אירע בשנים הראשונות, בעת שעדיין שהה בבית מדרשה של קוצק בין בני החבריה הקדושה, והנה נכנס אליו ידידו הגדול הגאון הקדוש בעל "חידושי הרי"ם" מווארשה. שני האריות הללו דיברו ושחו עמוקות בדברי תורה. והנה, לאחר שעות מספר, השכיב עצמו מעט רבנו זי"ע על מיטתו שעמדה בחדר, כאשר רגליו שעונות על הקרקע, כאשר תוך כדי הדברים נעצמו שמורות עיניו וחטפתו תנומה.

תוך כדי כך יצא, כי רבנו השעין את רגלו האחת על ברכי הרי"ם זצ"ל, והנה נדהמו הנוכחים בחדר לראות, כי בעל "חידושי הרי"ם" בכל אותה העת לא קם ולא זע כמלוא הנימה מחמת כבוד רבנו אשר כה יקר היה בעיניו, עד כי הקיץ רבנו בעל "מי השלוח" זי"ע מעצמו מתנומתו. ויהי לנס!

(על פי "דור ישרים" ו"זכרון לראשונים")

*

אודות שנות שהותו של רבנו הקדוש מאיזביצא בצל קדשו של רבו הקדוש הרבי ר' בונים מפשיסחה, נשארו בידינו עובדות מהימנות שמעידים כמאה עדים על גודל חביבות רבו הקדוש לתלמידו הגדול והערכת קדשו אליו.

כך למשל מסופר בפי החסידים, כי פעם בעת אחת מנסיעות רבנו הקדוש מפשיסחה זי"ע לאחת מערי הסביבה, נטל עמו כמה מבני החבריה הקדושים, כאשר רבנו נמנה עמהם.

לעת לילה, נקלעו למקום כפרי מסוים, ששם המקום היחיד שבו יכלו להניח עצמם קמעה לצורך מנוחה, היה בתוך מתבן (מחסן של תבן כנהוג בכפרים ההם). פקד אפוא הרבי הקדוש על תלמידו הנאמן רבנו, כי יעמוד במשך כל הלילה סמוך לפתח

המתבן. רבנו, כתלמיד נאמן ומסור שדברי הרבי היו עבורו כמצוות קודש, אכן מילא אחר פקודת קדשו של רבו הקדוש, מבלי לשאול כל שאלות.

למחרת בבוקר, לחש הרבי הקדוש מפשיסחה באוזני אחד מן התלמידים, כי בכוונה העמידו לרבנו בפתח בית התבן לאורך הלילה, על מנת כי ישמש למקום כעין "מזווה" למשך שהותם במקום!

("זיכרון לראשונים")

*

אודות ספר הקדוש "מי השלוח"

הספר הקדוש "מי השלוח", המכיל אך מקצת מן המקצת מתורתו של רבנו הקדוש זי"ע אשר כידוע היה כמעין הנובע ממש, נדפס לראשונה ויצא כידוע על ידי רבנו אדמו"ר הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע, בהיות רבנו הא"ח כבן עשרים בלבד.

ספר קדוש זה כונה על ידי רבנו בעל "אורחות חיים" בשם "מי השלוח", מבלי נתינת טעם כלשהו לשם זה. רבים היו שסברו מתחילה, כי בשם הספר טמון רמז לשם קדשו של רבנו זי"ע בראשי תיבות (=מ"י - "מרדכי יוסף").

ואולם, רק כחלוף עשרות בשנים מאז הופעת הספר ויציאתו לאור לראשונה (הספר יצא בשנת תר"ך לפ"ק), כאשר רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע הוציא לאור באחרית ימיו את הספר הקדוש "בית יעקב" על חומש בראשית מאת אביו מרן הקדוש מאיזביצא - אזי נחשף לראשונה טעם קריאת הספר הקדוש בשם "מי השלוח", כאשר רבנו בעל "אורחות חיים" זי"ע מעיד בדברי קדשו כי כה שמע מפ"ק זקנו מרן זללה"ה, וכלשונו:

"וגם סיפר, שאמר עליו [רבנו הקדוש רבנו הרבי ר' בונים זצלה"ה מפשיסחה] שהוא כ"מי השלוח" ההולכים לאט [=מלשון הכתוב (ישעיה ו) "יען כי מאס העם הזה את מי השלוח ההולכים לאט"], וחופר בעומק מעמקים. אשר גלל זה נקרא ספרו הקדוש "מי השלוח":

(ע"כ לשון קדשו של רבנו זללה"ה)

זכות תורתו הקדושה של מרן זללה"ה יגן עלינו ועל כל ישראל

והוא ימליץ טוב בעדנו להיושע בכל העניינים בכלל ובפרט,

אמן כן יהי רצון!